

OPEN BRIEF VAN INTERNATIONALE TREKVOGELEXPERS:

HET BEHOUD VAN DOÑANA'S NATUURLIJKE WERELDERFGOED VEREIST RADICALE EN SECTOROVERSCHRIJDENDE VERANDERINGEN IN HET WATERGEBRUIK IN HET STROOMGEBIED VAN DE GUADALQUIVIR

Mei 2023

Het ecosysteem Greater Doñana in het stroomgebied van de Guadalquivir in Zuid-Spanje werd lang beschouwd als een kroonjuweel in het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden. Het nationaal park van Doñana (opgericht in 1969) en het omringende biosfeerreservaat (1980) zijn van unieke waarde voor de plaatselijke biodiversiteit en vormen een belangrijke doorgangs- en overwinteringsplaats voor Europese watervogels. De buitengewone natuurwaarden leverden het nationale park in 1994 de status van UNESCO-werelderfgoed op. Drie decennia later verliest Doñana echter snel zijn karakteristieke ecosystemen en unieke biodiversiteit, en wordt ook de wereldwijde rol van het stroomgebied van de Guadalquivir bij het in stand houden van trekvogelpopulaties bedreigd¹⁻³. Om deze waarden te behouden en een veilige werkruimte voor Doñana te creëren, zijn ambitieuze sector-overschrijdende acties nodig in het stroomgebied van de Guadalquivir³.

Hoewel vele factoren bijdragen tot de snelle achteruitgang van het werelderfgoed Doñana⁴, is een belangrijke factor de (illegale) overexploitatie van grondwater⁵⁻⁷ voor intensieve landbouw en massatoerisme in de onmiddellijke omgeving van het beschermde gebied, die ook ernstige verontreiniging van de waterbronnen veroorzaken^{3,8}. De negatieve gevolgen van de waterwinning en -verontreiniging worden nu nog verergerd door aanhoudende droogte. En hoewel het Mediterrane klimaat altijd al periodes van droogte heeft gekend, lijken ernstige en aanhoudende droogte in frequentie toe te nemen, zoals voorspeld door klimaatmodellen³.

In de afgelopen 30 jaar heeft **overexploitatie van het grondwater geleid tot een daling van het grondwaterpeil tot 20 m**, waardoor **60% van de lagunes van Doñana verloren** is gegaan⁵⁻⁶. Dit culmineerde in 2022 in de uitdroging van zelfs de grootste permanente lagunes, met **grote schade voor de unieke zoetwaterflora en -fauna van Doñana** tot gevolg. De grondwateronttrekking gaat gepaard met intensief gebruik van meststoffen, dat eutrofiëring van het resterende grondwater en van de beken en moerassen van Doñana veroorzaakt⁸. Bovendien staat het grootste deel van het zoutmoeras van Doñana sinds 2021 droog als gevolg van aanhoudende droogte en een gebrek aan inkomend oppervlaktewater via rivieren en beken. Uit langlopende tellingen blijkt **dat belangrijke broedpopulaties van een groot aantal bedreigde soorten watervogels (bijna) volledig uit Doñana zijn verdwenen**⁹. Bovendien zijn **trekvogels door het droogvallen van het moeras bijna volledig afhankelijk geworden van kunstmatige wetlands buiten het Nationaal Park**, zoals rijstvelden en viskwekerijen.

Terwijl in talrijke rapporten de alarmbel is geluid over de achteruitgang van de natuurwaarden¹⁻² en de noodzaak om een veilige werkruimte³ te creëren voor Doñana NP, zijn wij -internationale vogeltrekonderzoekers- zeer bezorgd over twee acute situaties in het stroomgebied van de Guadalquivir:

- Een nieuw wetsvoorstel dat tot doel heeft de oppervlakte geïrrigeerde grond voor de teelt van rode vruchten (aardbeien e.d.m.) ten noorden van Doñana NP uit te breiden; een plan dat door talrijke deskundigen in Spanje en daarbuiten is veroordeeld, omdat het de (legale) vraag naar het steeds schaarser wordende water alleen maar zou vergroten.

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

- De aanhoudende droogte die tot een massale instorting van de rijstteelt leidt in het stroomgebied van de Guadalquivir (en het door de EU gesubsidieerde vogelvriendelijke beheer van deze velden). Jarenlang hebben de rijstvelden de functie van Doñana als vitaal knooppunt in het treknetwerk van talrijke bedreigde watervogels in stand gehouden. Exemplarisch in dit verband zijn de Nederlandse en Duitse populaties van de Grutto *Limosa limosa*, waarvan een meerderheid (>60%) tijdens de trek afhankelijk is van beschermde alsook onbeschermde gebieden in het stroomgebied van de Guadalquivir.

Momenteel wordt het maatschappelijke en politieke debat over de toekomst van Doñana NP, en het stroomgebied van de Guadalquivir in het algemeen, gedomineerd door het voorstel om de hoeveelheid wettelijk irrigeerbare grond uit te breiden met ongeveer 1900 ha, wat neerkomt op een toename van 20% van het areaal irrigeerbare grond¹⁰. De afgelopen maanden hebben talrijke deskundigen het anti-wetenschappelijke en contraproductieve karakter van dit voorstel veroordeeld, op basis van (i) de verwachte negatieve gevolgen van dit voorstel voor het grondwaterreservoir dat vitale ecosystemen in het Doñana Nationaal Park in stand houdt, (ii) het feit dat er niet genoeg water beschikbaar is om te voldoen aan de huidige wettelijke vraag naar water in de landbouw en het toerisme, laat staan als het areaal irrigeerbaar land nog verder wordt uitgebreid, en (iii) het feit dat zelfs de bestaande wettelijke vraag naar water onhoudbaar wordt door klimaatverandering. Als internationale deskundigen op het gebied van onderzoek naar en behoud van trekvogels geven wij hierbij onze volledige steun aan de oproepen van het wereldvermaarde Doñana Biologisch Station van de Spaanse Nationale Onderzoeksraad (CSIC), milieu-NGO's zoals WWF en SEO, de waterautoriteit van de Guadalquivir, het Nationaal Ministerie voor Ecologische Transitie en de Eerste Minister van Spanje, de Europese Commissie en UNESCO, om het nieuwe wetsvoorstel in te trekken.

Daarnaast verzoeken wij de Andalusische en de Spaanse regering met klem de noodzaak te erkennen van functionele en adaptieve bestuursstructuren om te zorgen voor een veilige werkruimte waarbinnen de natuurlijke waarden van Doñana behouden worden, en een klimaatbestendige landbouw in het stroomgebied van de Guadalquivir kunnen waarborgen. Het huidige voorstel om de waterrechten voor landbouwgrond rond de beschermde gebieden van Doñana uit te breiden, leidt alleen maar af van het soort ambitieuze langetermijndenken dat nodig is voor alle sectoren die in het stroomgebied van de Guadalquivir actief zijn om zich aan te passen aan een veranderend klimaat en de negatieve ecologische en sociaaleconomische gevolgen daarvan te verzachten.

Wij zijn op de hoogte van bestaande plannen om de grondwateronttrekking voor de teelt van rode bessen te verminderen door oppervlaktewater aan te voeren uit het stroomgebied Odiel-Tinto en Piedras. Maar dit is niet realistisch gezien de huidige droogte in die gebieden, en zal bij lange na niet voldoende zijn om een veilige werkruimte te garanderen voor de ecosystemen van Doñana en de omliggende landbouwgronden. Vanuit het oogpunt van het behoud van trekvogels is de snelle achteruitgang van de rijstteelt en de daarmee samenhangende agro-ecologische maatregelen in het stroomgebied van de Guadalquivir een zaak van grote internationale bezorgdheid, die alleen maar bijdraagt aan de urgentie van het herstel van moerasgebieden als natuurlijk habitat voor trekvogels. We erkennen dat er ook positieve stappen worden gezet, zoals de plannen om de moerasgebieden van de Doñana opnieuw te verbinden met de Brazo de la Torre en de Caño del Guadiamar. Maar er zullen veel verdergaande maatregelen nodig zijn om de kostbare wetlands van de Doñana te herstellen en een veilige werkruimte voor de beschermde gebieden in de toekomst te garanderen.

Ter erkenning van de erbarmelijke toestand van de natuurlijke en wetenschappelijke waarden waarvoor Doñana als natuurlijk werelderfgoed is erkend, verzoeken wij de UNESCO om Doñana op de lijst van "Bedreigd Werelderfgoed" te plaatsen¹. Behalve het belangrijke symbolische karakter

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

hiervan, kan het toevoegen van Doñana aan de lijst helpen om internationale steun te mobiliseren voor Andalusië en Spanje om de unieke natuurwaarden van Doñana te behouden in een snel veranderende wereld. In dit verband, en rekening houdend met het feit dat Spanje en andere Mediterrane landen bijzonder zwaar te lijden hebben onder de gevolgen van de klimaatverandering, verzoeken wij de EU-commissie al de tot haar beschikking staande middelen aan te wenden om (i) de Europese natuur- en waterwetgeving te handhaven en (ii) getroffen landen en regio's zoals het stroomgebied van de Guadalquivir te helpen bij de overgang naar een klimaatbestendige toekomst.

Contactpersonen

- Wouter M.G. Vansteelant (wouter@birdeyes.org), University of Groningen (Nederlands, Engels, Spaans)
- Jocelyn Champagnon (champagnon@tourduvalat.org), Tour du Valat (Frans, Engels, Spaans)
- Jose A. Alves (jose.alves@ua.pt), University of Aveiro, University of Iceland (Portugees, Engels, Spaans)
- Juan Navedo (ignavedo@uach.cl), Universidad Austral de Chile (Spaans, Engels)

Bronnen

1. Navedo, J. et al. Spain's Doñana World Heritage Site in danger. 2022. *Science* 376,144-144. DOI:[10.1126/science.abo7363](https://doi.org/10.1126/science.abo7363)
2. Camacho, C. et al. 2022. Groundwater extraction poses extreme threat to Doñana World Heritage Site. *Nat Ecol Evol* 6, 654–655. DOI: [10.1038/s41559-022-01763-6](https://doi.org/10.1038/s41559-022-01763-6)
3. Green, A. et al. Creating a safe operating space for wetlands in a changing climate. 2017. *Front Ecol Environ* 15(2): 99–107, doi:[10.1002/fee.1459](https://doi.org/10.1002/fee.1459)
4. Acreman, M. & T., Salathe. 2022. A complex story of groundwater abstraction and ecological threats to the Doñana National Park World Heritage Site. *Nat Ecol Evol* 6, 1401–1402. DOI: [10.1038/s41559-022-01836-6](https://doi.org/10.1038/s41559-022-01836-6)
5. de Felipe et al. 2023. Thirty-four years of Landsat monitoring reveal long-term effects of groundwater abstractions on a World Heritage Site wetland. *Science of the Total Environment* 880: 163329. DOI: [10.1016/j.scitotenv.2023.163329](https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2023.163329)
6. Díaz-Paniagua, C. & D. Aragonés. 2015. Permanent and temporary ponds in Doñana National Park (SW Spain) are threatened by desiccation. *Limnetica*, 34 (2): 407-424. DOI: [10.23818/limn.34.31](https://doi.org/10.23818/limn.34.31)
7. Bustamante, J. et al. 2016. Effect of Protection Level in the Hydroperiod of Water Bodies on Doñana's Aeolian Sands. *Remote Sensing* 8(10): 867. DOI: [10.3390/rs8100867](https://doi.org/10.3390/rs8100867)
8. Paredes, I. et al. 2021. Ongoing anthropogenic eutrophication of the catchment area threatens the Doñana World Heritage Site (South-west Spain). *Wetlands Ecol Manage* 29, 41–65. DOI: [10.1007/s11273-020-09766-5](https://doi.org/10.1007/s11273-020-09766-5)
9. SEO/BirdLife. 2023. Informe sobre el estado de conservación de las aves acuáticas en Doñana. SEO/BirdLife, Madrid. Link: <https://seo.org/wp-content/uploads/2023/04/Informe-Aves-Acuaticas-en-Donana.pdf>
10. <https://www.wwf.es/nuestro-trabajo/donana/desmonta-la-ley-anti-donana/>

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

Signatories

International expert groups in migrant bird and waterbird research/conservation

International (wetland) conservation NGOs and institutions

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

Scientific research groups/institutes/societies

vogelwarte.ch

BirdLife partners

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

Ogólnopolskie
Towarzystwo Ochrony Ptaków
BirdLife Polska

natur&emwelt

BirdWatchIreland
protecting birds and biodiversity

BirdLife
ZIMBABWE

**GHANA
WILDLIFE
SOCIETY**

List of signatories

International expert groups in migrant bird and waterbird research/conservation

International Wader Study Group

Migrant Landbird Study Group

Eurasian Spoonbill International Expert Group

IUCN SSC Stork, Ibis and Spoonbill Specialist Group

IUCN SSC Duck Specialist Group

IUCN SSC Flamingo Specialist Group

IUCN SSC Threatened Waterfowl Group

International Glossy Ibis Network

International (wetland) conservation NGOs and institutions

Wetlands International

Waterfowl and Wetlands Trust

WWF International

WWF European Policy Office

IUCN Spanish Species Survival Commission

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

Scientific research groups/institutes/societies

BirdEyes, Centre of Excellence in Global Ecological Change, University of Groningen, the Netherlands

Tour du Valat, France

Bird Ecology Lab, Universidad Austral de Chile

Eco Flyway, University of Aveiro, Portugal

Institute for Avian Research – Vogelwarte Helgoland, Germany

Portuguese Ecological Society (SPECO)

Swiss Ornithological Institute (Vogelwarte Sempach)

Trektellen

BirdLife partners:

Royal Society for the Protection of Birds (UK)

Natuurpunt (Flandres, Belgium)

Aves – Natagora (Wallonia, Belgium)

Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves (Portugal)

BirdLife Sverige (Sweden)

Vogelbescherming Nederland (the Netherlands)

Lega Italiana Protezione Uccelli (Italy)

Nature-Communautés-Développement (Senegal)

Naturschutzbund Deutschland (Germany)

BirdLife Suomi-Finland (Finland)

Hellenic Ornithological Society (Greece)

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (Poland)

natur&ëmwelt (Luxemburg)

Guinée Ecologie (Guinea)

BirdWatch Ireland (Ireland)

Conservation Society Sierra Leone (Sierra Leone)

BirdLife Zimbabwe (Zimbabwe)

Nature Mauritanie (Mauritania)

Eesti Ornitoloogiaühing (Estonia)

Ghana Wildlife Society (Ghana)

UNDER EMBARGO UNTIL MAY 12TH 23:00 CET

Personal signatures

Prof. Dr. Han Dolman, director Royal Netherlands Institute for Sea Research (NIOZ) (the Netherlands)

Prof. Dr. Bart Nolet, senior researcher Animal Ecology at Netherlands Institute of Ecology (NIOO-KNAW) & Special Chair of Waterfowl Movement Ecology at University of Amsterdam (the Netherlands)